

Uplynulo 60 rokov od smrti spisovateľky Márie Rázusovej-Martákovej.

Dňa 5. 8. 2024 uplynulo 60 rokov od smrti spisovateľky Márie Rázusovej - Martákovej. Uznávaná poetka, vynikajúca spisovateľka pre deti, ale i dospelých, pôsobila v našej obci Dolné Srnie ako učiteľka v rokoch 1924 - 1932.

Mária Rázusová sa narodila 28. júna 1905 vo Vrbici (dnes súčasť Liptovského Mikuláša) v početnej malorolníckej rodine. Bola šiestym dieťaťom. Aby otec uživil rodinu, musel si privyrábať v mikulášskej garbiarni. Sociálne postavenie rodiny sa ešte zhoršilo po jeho predčasnej smrti, život plný odriekania a skromnosti, skrásňovaný hlbokým vzájomným porozumením, o čo sa najviac zaslúžila matka - jednoduchá, ale múdra žena.

Po skončení základnej školy rozhodla sa pre učiteľské povolanie. Učiteľský ústav absolvovala v Prešove v rokoch 1919-1924. Jej prvým pôsobiskom bola malá chudobná dedinka Dolné Srnie neďaleko Nového Mesta nad Váhom. Jej brat Martin Rázus pôsobil ako evanjelický farár v neďalekom Moravskom Lieskovom, kam patrila filia Dolné Srnie.

Obec urobila na ňu dobrý dojem. Celá obec bola ako jeden ovocný sad. Budova školy mala malé okná, trieda bola nízka a lavice dlhé ako v kostole. Bývala v učiteľskom byte neďaleko školy pri potoku. Uprostred školského dvora, kde sa deti počas veľkej prestávky hrávali bola veľká lipa a studňa. Do Dolného Srnia prišla trochu sklamaná vo svojich túžbach a životných plánoch. Lákalo ju vyššie vzdelanie, ktoré by jej umožnilo rozvinúť a uplatniť jazykové a literárne sklony a záľuby. Prechodnú trpkosť zahнала plodná a sústavná práca s deťmi a mládežou. V zime chodievala do rodín na priadky. Tunajší ľud mal k práci, k prírode a k spoločenskému životu hlboký poetický vzťah. Ľud nosil veľmi pekný vyšivávaný kroj, doplnený prvkami bielej farby, ktorý vyžadoval čistotu.

Svadby bývali plné zaujímavých symbolických zvykov a obradov.

V Dolnom Srni strávila osem rokov svojho života. Tu začala jej vážna a nepretržitá práca v literatúre, ktorá sa stala jej láskou na celý život. Tu urobila prvé samostatné kroky do života. Tu

prežila aj svoju prvú lásku - zoznámila sa s tunajším študentom filozofie Jánom Martákom. Schádzali sa spolu počas prázdnin pri potoku Klanečnica.

Prvé básne začala uverejňovať v *Slniečku* v roku 1928. Najlepšie jej básne vyšli v roku 1932 v zbierke *Pestré kvety*. K obci sa viaže i dej ďalších diel pre mládež, a to *Hrdinovia*, neskôr vyšla pod názvom *Stála bitka stála* a poviedka *Chlapčekomu leto*.

Chlapčekomu leto - je roztomilý obrázok detského života nášho rodáka Dr. Jána Martáka, manžela spisovateľky a jeho rovesníkov. Dokazuje čitateľovi, že i v jednoduchom, chudobnom, ale krásnom prostredí vyrastali citovo bohaté deti.

Hrdinovia, alebo aj *Stála bitka stála* - sú dozvuky konca prvej svetovej vojny hier chlapcov na vojakov. V Dolnom Srni bojovali proti sebe hornokončari - Žabinčari a dolnokončari - Kozie brady. Ako to všetko prebiehalo a hlavne ako sa to v obci skončilo je možné sa tam dočítať.

Do našej obce prišla poetka ako mladé dievča. A tu prežila hlboký ľúbostný cit. Ospievala ho v prekrásnej knižôčke ľúbostnej poézie v *Piesni o*

láske. Venovala ju svojmu manželovi „za veľkú lásku, obetavosť a ochranu v ťažkom živote. Zápal mladej duše, jej túžba žiť plným životom vyjadrujú verše:

*Chcem lásku poznať, utrpenie,
chcem počuť všetky struny znieť,
chcem boj i pád i vykúpenie,
chcem na všetko chcem, odpoveď.*

Umelecké nadanie Márie Rázusovej-Martákovej je mnohostranné, rôznorodé.

Navzdory tomu, že sa borila s nepriazňou fyzického osudu, nestrácala nikdy pocit užitočnosti ľuďom. Cítila hlbokú spolupatričnosť s ním, ľúbila ho a túžila po jeho pokroku.

V Dolnom Srni prežila osem rokov. Vedela si zamilovať aj tento kraj, ktorý sa od Liptova líšil prírodnou scenériou, jazykom i krojmi, ba i povahou ľudu. Spisovateľka Mária Rázusová-Martáková zostala vzácnou v srdciach tých, ktorí ju poznali osobne, milujú ju i tí, ktorí sa s ňou zoznámili cez jej dielo. Patrí jej naša vďačná spomienka.

Ján Skovajsa

Text: Jan Skovajsa

Foto: Archív autora a ALU Martin

Uplynulo 60 rokov od smrti spisovateľky Márie Rázusovej-Martákovej.

